

DE KONINGIN ELISABETHWEDSTRIJD VAN BELGIË ^[1]

LUC VANDAMME

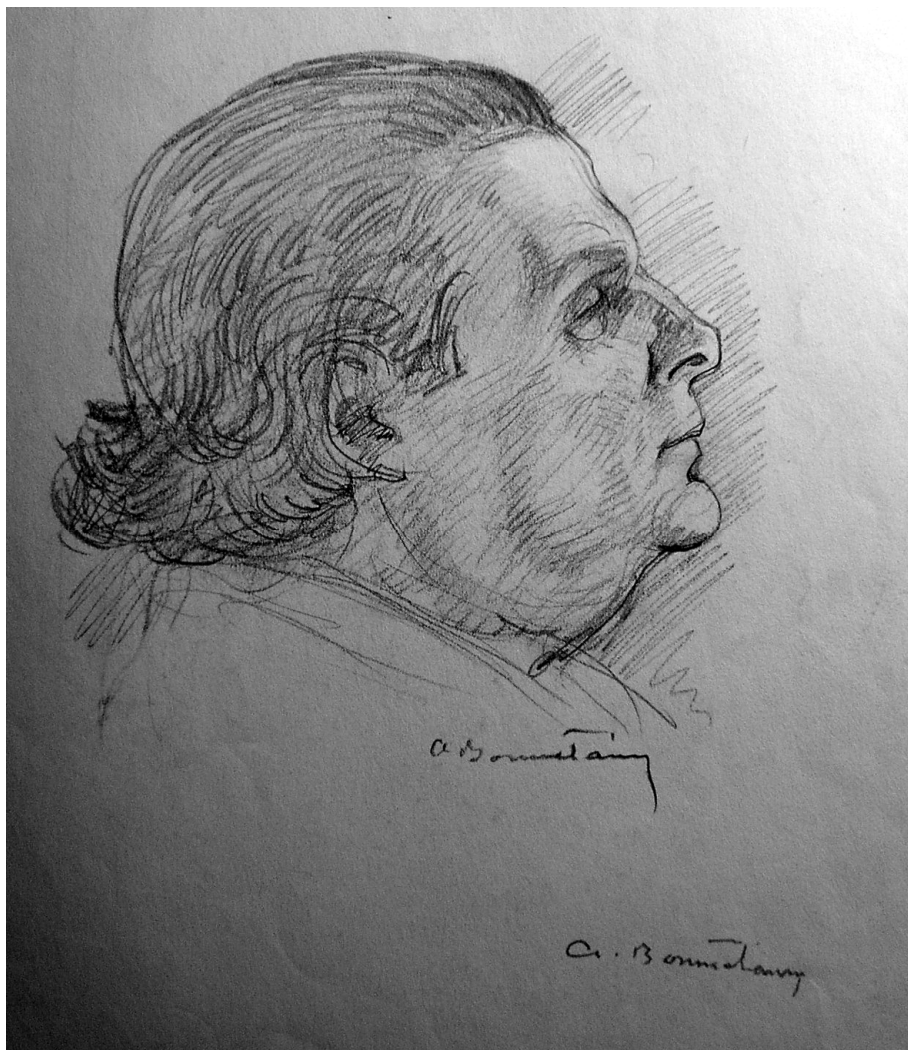
De *Koningin Elisabethwedstrijd* van België is eigenlijk het product van twee erg gedreven personen: enerzijds, koningin Elisabeth met een grote liefde voor de kunst, die ook zelf beeldhouwde en vioolspeelde ^[2] — anderzijds, haar muzikleraar Eugène Ysaÿe (° Luik, 16/VII/1858 – † Brussel 12/V/1931), die zelf vioolles kreeg van zijn vader, al op zevenjarige leeftijd zijn eerste publiek concert gaf, en in 1880 concertmeester werd van het Bilsse-orkest in Berlijn.

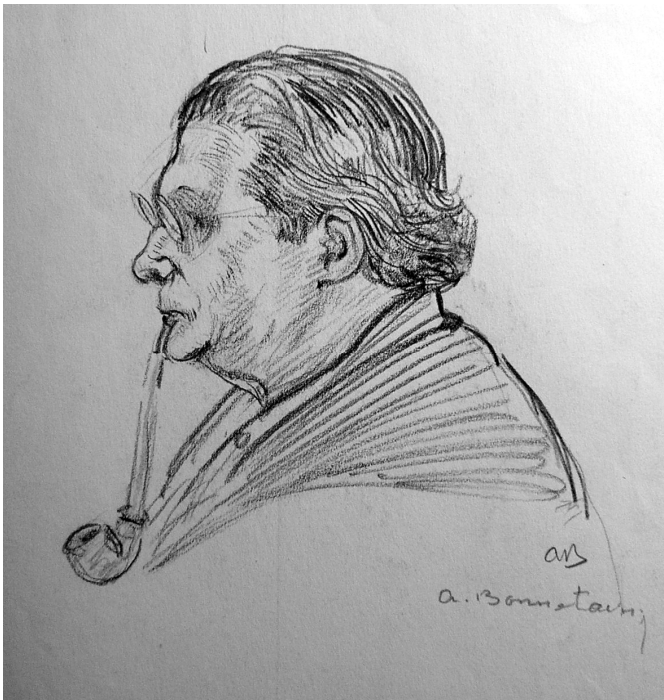
^[1] Thierry BOUCKAERT, *Le Rêve d'Élisabeth, Cinquante ans de Concours Reine Élisabeth*, Brussel 2001.
Vic DE DONDER, *De Droom van een vorstin, vijftig jaar Koningin Elisabethwedstrijd*, Brussel 2001.

^[2] Luc VANDAMME, *De medailles van koningin Elisabeth en Fernand Vanderplancke, een eeuw medaillekunst*, Koksijde 2003. Haar verzameling medailles getuigt van haar grote gedrevenheid voor de kunst en haar grote bewondering voor de kunstenaars.

Haar vriendschap met de vioolvirtuoos Eugène Ysaÿe leidde in 1922 tot de oprichting van de *Muzikale Stichting-Koningin Elisabeth*, die jonge Belgische musici in staat wilde stellen hun studies te vervolmaken bij beroemde meesters, te reizen en in het publiek op te treden.

Armand Bonnetain ontwierp in datzelfde jaar een medaille, en aan de hand van zijn ontwerptekeningen hebben we een goed idee van hoe Ysaÿe eruit zag.

Schaal 200%

A_V EUGÈNE (links) YSAÿE (rechts)

Hoofd naar links binnen een parelrand.

Getekend onder de hals met monogram

R_V À | EUGÈNE YSAÿE | SES ADMIRATEURS | ET | SES AMIS | — | BRUXELLES | 1922

1922, KONINKLIJKE MUNT, als hangertje 30 mm, brons, 9,3 g; verzilverd, 10 g.

In 1883 ging Ysaÿe naar Parijs, waar hij werd geïntroduceerd in de kringen van César Franck ^[3], eveneens van Luikse origine, die hem de *Sonate (in A majeur)* schonk als huwelijkscadeau. Deze schreef later: “Ik schrok enorm van wat Ysaÿe met dit stuk gedaan had, het was een openbaring”.

Zestien jaar later, in 1899, werd hij professor aan het Koninklijk Brussels Conservatorium.

[3] César Franck studeerde muziek in Luik en Parijs. Op de leeftijd van 11 jaar ondernam hij reeds concertreizen. In 1848 vestigde hij zich definitief in Parijs, en in 1872 werd hij er leraar orgel. Als componist was hij de meest beduidende vertegenwoordiger van de Franse hoog-romantiek en bereidde hij het impressionisme voor. Tot zijn belangrijkste werken behoren de oratoria *Ruth* (1846) en *Les Béatitudes* (1880), en de opera's *Hilda* (1885) en *Ghiselle* (1888).

Schaal 80%

A_V **CESAR FRANCK** (links) **1822 – 1890** (rechts)

Buste in vooraanzicht, hoofd lichtjes naar links.

Getekend rechts van de buste DARVILLE

R_V **REDEMPTION** (bovenaan langs de rand)

Monumentale trap met links en rechts ervan een engel. Bovenaan de trap staat een naakt kindje Jezus met sterren op de achtergrond. Onderaan de trap zit een geknielde man met open armen, in bewondering naar boven kijkend. Op de grond waarop hij geknield is staan vlammen. Tussen de eerste en tweede trede staat links het logo van *Les Amis de la Médaille d'Art*.

1965, FISCH, Ø 70 mm, brons.

Bibliografie

LUC VANDAMME, *op. cit.* [n. 2], p. 131, n° 117.

In 1912 werd Ysaÿe Hofkapelmeester en kwam hij dus in dienst van koningin Elisabeth. Na de Eerste Wereldoorlog werd hij muzikdirecteur van het orkest van Cincinatti (us), en hij bleef daar tot 1922, waarna hij terugkeerde naar België. Ysaÿe kende nogal wat gezondheidsproblemen, en kwatongen spreken ronduit over een drankprobleem. Zijn virtuositeit brokkelde stilaan af, en zijn ziekte bezorgde hem veel problemen: hij kreeg een zeer pijnlijke rechterhand, en in 1924 moest zijn voet worden geamputeerd. Dit was het einde van zijn solo-carrière. Pablo Casals^[4] (die ook bevriend was met koningin Elisabeth) nodigde

^[4] Pau Carlos Salvator Casals werd geboren te Vendrell (Tarragona) op 29 december 1876 en overleed te San Juan (Puerto Rico) op 22 oktober 1973. In 1895 werd hij cellist aan de Parijse Opera, en vanaf 1899 solist in het Lamoureux-orkest; later stichtte hij samen met de pianist Cortot en de violist Thibaud een beroemd trio. Tot 1936 was hij ook dirigent

hem uit naar Barcelona ter gelegenheid van de 100ste verjaardag van het overlijden van Beethoven. Op zijn 70ste huwde Ysaïe nog met Jeannette Dincin.

A_V MONUMENTUM · CONFECTUM · PAU · CASALS · AUCTORE · PRADES · GALLIA · (rondom) | 2-20 JUN. (links van het hoofd) a. MCML (rechts van het hoofd)

Hoofd naar links van Pablo Casals. Onder het hoofd, een zicht op het bergdorp Prades.

Getekend rechts van het hoofd: MIQUEL | PAREDES | FECIT

R_V · AD · I · S · BACH · MORTEM · COMMEMORANDUM · | · DUCENTESIMUM · SOLLEMNE · (rondom langs de rand)

Onder het hoofd: 1685 – 1750

Buste van Bach in vooraanzicht.

1950, Ø 58 mm, brons.

In het etui staat de tekst: *A sa majesté la reine Elisabeth de Belgique | Pablo Casalas a l'honneur de lui offrir la médaille du festival Bach qui vient d'avoir lieu dans la petite ville de Prades (P.O.) juin 1950.*

Bibliografie

Luc VANDAMME, *op. cit.* [n. 2], p. 53, n° 41.

van het symfonieorkest van Barcelona. Na de overwinning van Franco trok hij zich terug in Prades, in de Franse Pyreneeën, waar hij jaarlijks een internationaal muziekfestival organiseerde. In 1956 stichtte hij in Puerto Rico het conservatorium. Hij ontving tal van eredoctoraten en was volgens velen de grootste cellist aller tijden.

Ysaÿe droomde al langer van het inrichten van een wedstrijd voor jonge virtuozen, die een bijzonder breed programma dienden te kennen, zodat ze zowel op artistiek gebied als op hun technisch vernuft konden beoordeeld worden. Daarvoor dienden ze – zonder enige hulp en in volledige afzondering – een onuitgegeven werk in te studeren.

In 1937 organiseerde de Stichting ^[5] in aanwezigheid van de vorstin een internationale wedstrijd die de naam droeg van de in 1931 overleden beroemde violist. Tot de eerste laureaten behoorden onder meer David Oistrakh en Lola Bobesco.

De Muziekkapel te Argenteuil, opgericht dankzij de vrijgevigheid van een mecenas, opende haar deuren slechts in 1939. Vandaar dat de vorstin de jonge kandidaten voor de wedstrijden van 1937 en 1938 onderdak verschafte op het kasteel in Laken.

In 1939 werd er een wedstrijd voor orkestleiders gepland, maar door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog ging dit project niet door. Deze oorlog, de koningskwesie en de heropbouw van België, zorgden ervoor dat de Ysaÿe-wedstrijd nadien niet meer werd ingericht.

In de lente van 1950 wou Marcel Cuvelier ^[6] de wedstrijd nieuw leven inblazen, en hij kon koningin Elisabeth overtuigen om er haar naam aan te geven. In 1951 was het dan zover: de finalisten werden ontvangen in de gebouwen van de *Muziekkapel Koningin Elisabeth*.

Tot op het einde van haar leven zou de vorstin aanwezig zijn bij de meeste proeven van deze beroemde wedstrijd.

^[5] Liane RANIERI, *Van de Koninklijke Schenking tot de Koning Boudewijnstichting*, in Tentoonstellingscatalogus *Wij Koning der Belgen – 150 jaar grondwettelijke monarchie*, Brussel 1981, p. 226.

^[6] Een groep vrienden (*Comité de la manifestation Marcel Cuvelier*) gaf ter herinnering aan het vijftiengjarige bestaan van de Filharmonische Vereniging deze penning in brons uit, die tegen 200 F werd verkocht aan belangstellenden. Gezien deze verjaardag ook de vijftiengste verjaardag was van Marcel Cuvelier als directeur-generaal van de vereniging, werd zijn portret op de voorzijde van de penning aangebracht. De ca. honderd inschrijvers op de penning werden als dank allen uitgenodigd op het groot verjaardagsconcert van de Vereniging dat plaatsvond op woensdag 25 juni 1952 om 21 uur in het Paleis voor Schone Kunsten te Brussel.

Op aanvraag van *Jeugd en Muziek*, gesticht in 1940, werd deze penning in 1960 herslagen, met de bedoeling een voor iedereen betaalbare herinnering aan de pas overleden stichtingsvoorzitter Cuvelier († Venetië, 15 september 1959) aan te bieden; de bronzen penning werd daarom tegen slechts 25 FR aangeboden, maar kapitaalkrachtiger sympathisanten werden verzocht om 100 FR te betalen, terwijl de zilveren penning tegen 600 FR verkocht werd. De totale oplage lag om en bij de 100 ex.

A_v **MARCEL** (links) **CUVELIER** (rechts)

Zijn hoofd naar rechts.

Getekend onder het hoofd: R.CLIQUET

R_v A SA MAJESTE | LA REINE ELISABETH | HOMMAGE | RESPECTUEUX | DE
L'AUTEUR | 1 - 12 - 1959

1959, FONSON, ∅ 60 mm, zilver.

Bibliografie

J. LIPPENS & A. VAN KEYMEULEN, *De medaille in België van 1950 tot 1976*, Brussel 1980, p. 12, n° 34 (vermeldt 1952, brons en andere keerzijde).

J. LIPPENS, *René Cliquet medailleur en beeldhouwer, Brussel 1899-1977*, p. 7, n° 5.

Luc VANDAMME, *op. cit.* [n. 2], p. 117, n° 103.

De *Koningin Elisabethwedstrijd* was in 1957 stichtend lid van de Wereldfederatie voor Internationale Muziekwedstrijden. Deze vereniging erkende de *Koningin Elisabethwedstrijd* als de meest prestigieuze maar ook als de moeilijkste wedstrijd!

Om de vier jaar kwam dezelfde discipline terug. De start werd genomen in 1951 met de violisten, in 1952 kwamen de pianisten aan de beurt en in 1953 de componisten. In 1975 werd de wedstrijdvolgorde veranderd: ter gelegenheid van de 100ste verjaardag van de geboorte van koningin Elisabeth werd de vioolwedstrijd van 1975 naar 1976 verplaatst; de volgorde werd toen viool, toondichten, piano en een jaar zonder wedstrijd. Vanaf 1988 is de vierjarige cyclus echter

vervolledigd met een wedstrijd voor zang, en in 1989 kwam de viool weer aan de beurt.

De finalisten kregen een diploma, een prijs in geld en een mooie medaille. Voor deze laatste prijs werd telkens een beroep gedaan op een bekende beeldhouwer die zorgde voor een schitterend mini-beeldhouwwerk. Dit droeg zeker bij tot het prestige van de wedstrijd! Heden ten dage krijgen de finalisten helaas geen prestigieus kunstwerkje meer...

Collectie Koningin Elisabethwedstrijd (schaal 80%)

A_{V1} CONCOURS MUSICAL INTERNATIONAL REINE ELISABETH DE BELGIQUE (rondom langs de rand)

Het hoofd van de koningin naar links.
Getekend onderaan langs de rand: R.CLIQUET

A_{V2} INTERNATIONALE MUZIEKWEDSTRIJD KONINGIN ELISABETH VAN BELGIE (rondom langs de rand)

Het hoofd van de koningin naar links.
Getekend onderaan langs de rand: R.CLIQUET

R_V –

Een naakte zittende jonge vrouw bespeelt met de linkerhand een lier.
In de afsnede is er ruimte voor een tekst.

1951, FONSON, Ø 70 mm, brons, zilver, vermeil, goud.

Bibliografie

J. LIPPENS & A. VAN KEYMEULEN, *op. cit.*, p. 4, n° 4ab (vermeldt: brons, 55 ex. – zilver, 131 ex. – vermeil, 31 ex.).

J. LIPPENS, *op. cit.*, p. 5, n° 3ab.

Luc VANDAMME, *op. cit.* [n. 2], p. 59-60, n° 47 (tekst op de keerzijde: HOMMAGE | A | SA MAJESTE | LA REINE ELISABETH).

Collectie koningin Elisabeth (schaal 80%)

Proefslag in lood – Eeckhout Veiling 7, n° 835

Deze medaille bleef in gebruik tot en met 1960. Vanaf 1961 werd een beroep gedaan op beeldhouwer Alfred Courtens.

Collectie Koningin Elisabethwedstrijd (schaal 90%)

A_V CONOURS: MUSICAL: INTERNATIONAL: REINE: ELISABETH DE BELGIQUE
(rondom langs de rand)

De buste van de koningin naar links.

Getekend rechts in de nek: *Alfred Courtens* | 1961 (*incuus*)

R_V ELISABETH (midden in het veld)

De tekst bovenop een gekroonde lier. Eventuele gegraveerde tekst stond steeds onderaan langs de rand.

1961, FONSON, Ø 70 mm, brons, zilver, vermeil, goud.

Bibliografie

J. LIPPENS & A. VAN KEYMEULEN, *op. cit.*, p. 91, n° 309 (vermeldt alleen brons).

Luc VANDAMME, *op. cit.* [n. 2], p. 124-126, n° 111.

In het archief van de *Koningin Elisabethwedstrijd* komen de volgende keerzijdes voor (*incuus ingegraveerd*):

1. MONSIEUR CAREL VAN CREVELD | MEMBRE PATRON | 1968
2. M^B CAREL van CREVELD | MEMBRE PATRON 1968
3. MME CAREL van CREVELD | MEMBRE PATRON 1968
4. MONSIEUR CAREL VAN CREVELD | MEMBRE PATRON | 1972
5. MADAME CAREL VAN CREVELD | MEMBRE PATRON | 1972

Collectie koningin Elisabeth (schaal 90%)

Reeds in 1953 maakte Courtens een zeer mooi portret van koningin Elisabeth, en dat ter gelegenheid van het feit dat de koningin ere-voorzitster werd van het Belgische Rode Kruis^[7].

Collectie koningin Elisabeth (schaal 90%)

Het is niet duidelijk tot wanneer dit type medaille werd gebruikt. Madeleine van Dionant-Steisel zou in 1973 een nieuwe medaille ontworpen hebben.

^[7] Luc VANDAMME, *op. cit.* [n. 2], p.69-70, n° 56.

Collectie Koningin Elisabethwedstrijd (schaal 80%)

A_v -

De hoofden van koningin Elisabeth en koningin Fabiola (vooraan) naar links kijkend. Links onderaan het gekroond monogram van koningin Elisabeth en rechts onderaan dat van koningin Fabiola.

Getekend rechts in het midden: **M. VAN DIONANT**. (*incuus*).

R_v **CONCOURS MUSICAL INTERNATIONAL | REINE ELISABETH** (links langs de rand) **INTERNATIONALE MUZIEKWEDSTRIJD | KONINGIN ELISABETH** (rechts langs de rand)

Bovenaan en onderaan tussen de teksten een dik punt. In het midden van het veld de naam van de finalist of de geëerde persoon.

1973 (?), FISCH-FONSON, Ø 80 mm, brons, zilver.

In het archief van de *Koningin Elisabethwedstrijd* komen de volgende keerzijdes voor (*incuus ingegraveerd*):

1. HUNG-KUAN CHEN | 11ème PRIX | PIANO 1987
2. MADAME CAREL van CREVELD | MEMBRE PATRON 1980
3. MONSIEUR CAREL van CREVELD | MEMBRE PATRON 1980
4. LA BARONNE de la KETHULLE de RYHOVE | MEMBRE PATRON 1980

Wat een mooie traditie was ^[8] – de medaille als eeuwigdurende herinnering en prestigieuze beloning – werd helaas niet bestendig. Voorzeker waren er nochtans kunstenaars te vinden die deze traditie op een prachtige manier konden voortzetten. De commentaar vanwege de *Koningin Elisabethwedstrijd* was dat de kostprijs een beletsel was, en dat men het idee van een medaille voorbijgestreefd vond!

Desalniettemin levert de Koninklijke Munt van België haar bijdrage aan de herdenking van de 75ste verjaardag van de *Koningin Elisabethwedstrijd*, met de uitgifte van een gedenkstuk van € 2.

Het draagt op de voorzijde de beeldenaar van koningin Elisabeth, met daarin verwerkt het logo van de muziekwedstrijd die haar naam draagt. Het portret wordt omgeven door de naam van de wedstrijd in het Engels (QUEEN ELISABETH COMPETITION), de jaartallen 1937 – 2012 en de landsaanduiding BE.

Het stuk is van de hand van hun huisgraveur Luc Luycx.

Zoals gebruikelijk wordt dit stuk in drie versies aangemaakt: de circulatieversie die tegen nominale waarde door de Nationale Bank van België in omloop wordt gebracht, een FDC-versie in een geïllustreerde verpakkingfolder (oplage: 6.000 ex. aan €10) en de *prooflike*-versie, verpakt in een luxueus doosje met echtheidscertificaat (oplage: 6.000 ex. aan €20).

Met dank aan :

Barbara STAEL
Internationale Muziekwedstrijd Koningin Elisabeth van België
Wolstraat 20
1000 Brussel
☎ 02 213 40 50
@ info@imkeb.be
@ www.imkeb.be

[8] In de reglementen van de *Koningin Elisabethwedstrijd* worden de medailles vermeld tot in 1993.

BIJLAGE : OVERZICHT VAN DE BELGISCHE LAUREATEN TOT EN MET 2011

1952	Piano	Frans BROUW	4 ^{de} plaats
		Janine KINET	12 ^{de}
1955	Viool	Clemens QUATACKER	10 ^{de}
		Marcel DEBOT	12 ^{de}
1956	Piano	Claude COPPENS	8 ^{ste}
1957	Toondichten A	Marcel QUINET	2 ^{de}
	Toondichten B	Albert DELVAUX	3 ^{de}
1961	Toondichten A	Albert DELVAUX	1 ^{ste}
		Willem KERSTENS	2 ^{de}
1964	Piano	Jean-Claude VANDEN EYNDEN	3 ^{de}
1965	Toondichten A	Nini BULTERYS	2 ^{de}
		Robert DARCY	3 ^{de}
1967	Viool	Marjeta KOROSSEC	11 ^{de}
1968	Piano	André DE GROOTE	5 ^{de}
1971	Viool	Edith VOLCKAERT	5 ^{de}
		Rudolf WERTHEN	7 ^{de}
1975	Piano	Evelyne BRANCART	8 ^{ste}
		Dominique CORNIL	11 ^{de}
1978	Piano	Robert GROSLOT	6 ^{de}
		Sylvia TRAEY	9 ^{de}
1980	Viool	Véronique BOGAERTS	9 ^{de}
1987	Piano	Johan SCHMIDT	4 ^{de}
1988	Zang	Marie-Noëlle DE CALLATAÿ	7 ^{de}
		Werner VAN MECHELEN	9 ^{de}
1991	Piano	Jan MICHIELS	12 ^{de}

1992	Zang	Catherine VANDEVELDE	9 ^{de}
		Isabelle KABATU	12 ^{de}
1993	Toondichten	Piet SWERTS	1 ^{ste}
2000	Zang	Véronique SOLHOSSE	Finaliste
2004	Zang	Shadi TORBEY	3 ^{de}
		Lionel LHOTE	6 ^{de}
2005	Viool	Yossif IVANOV	2 ^{de}
2007	Piano	Liebrecht VANBECKEVOORT	6 ^{de}
2009	Viool	Lorenzo GATTO	2 ^{de}
2011	Zang	Thomas BLONDELLE	2 ^{de}